

ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ І ВІДОБРАЖЕННЯ ЇХ В ОБЛІКУ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 343–345

Порядок створення резерву сумнівних боргів (РСБ) регламентується П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” (затверджено Міністерством фінансів України 08.10.99 за № 237). Дебіторська заборгованість, за якою створюється РСБ, має бути комерційною: за розрахунками за реалізовані товари, продукцію, виконані роботи, надані послуги на умовах подальшої оплати або на умовах товарного (комерційного) товару. Створення РСБ передбачає один із принципів бухгалтерського обліку — обачності, що деяка сума дебіторської заборгованості не буде повернута, сплачена. Резерв сумнівних боргів дає можливість визначити і відобразити в бухгалтерській звітності чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості — суму поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за вирахуванням РСБ, тобто реальну картину фінансового стану підприємства — стан його активів.

Крім того, постає питання визначення термінів “сумнівний борг” та “безнадійна дебіторська заборгованість”.

Сумнівний борг — це поточна дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги), щодо якої є **невпевненість** у її погашенні боржником. **Безнадійна дебіторська заборгованість** — це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є **впевненість** у її неповерненні боржником або за якою минув строк позовної давності.

Із визначення випливає, що сумнівний борг за певних умов (наявність інформації про банкрутство покупця, арешт його рахунків) може стати безнадійним. Крім того, після проходження строку позовної давності (три роки, не враховуючи часу припинення цього строку) будь-яка забор-

гованість стає безнадійною. Отже, до безнадійної заборгованості підприємство може зарахувати заборгованість, строк позовної давності за якою минув (понад 36 місяців), і частину поточної дебіторської заборгованості (до 12 місяців або в межах нормального операційного циклу), щодо якої є впевненість у її неповерненні.

Резерв сумнівних боргів обліковується на рахунок 38 “Резерв сумнівних боргів”, який є регулюючим для суми дебіторської заборгованості. Відповідно рахунок 38 є регулюючим контрактивним рахунком до рахунка 36 “Розрахунки з покупцями і замовниками”. Аналогічно як рахунок 13 є контрактивним рахунком до рахунків 10–12, або як субрахунок 285 до субрахунка 281 або 282. За кредитом рахунка 38 відображається створення резерву в кореспонденції з рахунками 84, 93, 94, за дебетом — списання сумнівної дебіторської заборгованості в кореспонденції з кредитом рахунка 36 або зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з кредитом рахунка 71.

Згідно з П(С)БО 10 існує два методи нарахування РСБ: за платоспроможністю окремих дебіторів та на підставі класифікації дебіторів. В Інструкції щодо використання Плану рахунків ці методи визначено за кожним боржником та за строками погашення заборгованості.

Розглянемо перший метод.

Варіант І. Визначається частка дебіторської заборгованості, що буде погашена до кінця року (табл. 1).

Розраховану в такий спосіб суму РСБ відображають у Балансі доти, поки не буде створено нових сум заборгованостей або погашено частину заборгованостей (табл. 2).

Початкові дані про дебіторську заборгованість (на 31.12. поточного року)

№ пор.	Покупець	Сума заборгованості, грн.	Підстави для визначення заборгованості сумнівною
1	А	5000	Скорочення діяльності
2	Б	6000	Оголошення про банкрутство
3	В	7000	Заборгованість перед іншими постачальниками
Разом сумнівних боргів (р. 162 Балансу)		18000	
Інші борги		82000	
Разом		100000	
Коефіцієнт сумнівності		$18000 : 100000 = 0,18$	
РСБ		$0,18 \cdot 100000 = 18000$	

Таблиця 2

Відображення дебіторської заборгованості в Балансі

грн.

Стаття	Код	31.03	30.06	30.09	31.12	і т. д.
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:						
суто реалізаційна вартість	160	52000	42000	62000	102000	
первісна вартість	161	70000	60000	80000	12000	
РСБ	162	18000	18000	18000	18000	

Варіант II. Створення РСБ виходячи з платоспроможності окремих дебіторів на основі обсягів реалізації (табл. 3).

Перший варіант ґрунтується на твердженні, що частина дебіторської заборгованості не буде сплачена, другий на твердженні, що певна частина виручки не буде отримана.

Другий метод базується на класифікації дебіторської заборгованості за строками її непогашення зі встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи і врахуванням даних минулих років (звітних періодів) про платоспроможність дебіторів (табл. 4).

Коефіцієнт сумнівності розраховується за минулий рік і його доцільно використовувати в наступному періоді. Можна також здійснювати поквартальний розрахунок РСБ.

Нарахування РСБ за звітний період відображається проведенням:

Дт 944 "Сумнівні та безнадійні борги" — Кт 38 "Резерв сумнівних боргів" — 2400 грн.

Наприклад, підприємство "Дніпро" отримало інформацію про банкрутство підприємства "А". Сума дебіторської заборгованості підприємства "А" становить 1000 грн.

Списана дебіторська заборгованість по підприємству "А" буде відображена в бухгалтерському обліку записом Дт 38 — Кт 36 на суму 1000 грн.

Якщо сума безнадійних боргів, що списуються, менша від суми нарахованого резерву, рахунок 38 матиме кредитове сальдо на кінець звітного періоду. Якщо суми безнадійних боргів у поточному періоді перевищують нарахований резерв, то частина безнадійного боргу, що перевищує нарахований резерв безнадійних боргів, списується за рахунок витрат поточного періоду (Дт 944 "Сумнівні та безнадійні борги").

Суми списаної безнадійної дебіторської заборгованості обліковують на забалансовому рахунку 071 "Списана дебіторська заборгованість" протягом не менше трьох років з дати списання для спостереження за можливістю її стягнення.

Якщо підприємство "А" сповістило, що може сплатити частину боргу — 200 грн, то в бухгалтерському обліку дебіторська заборгованість, яку буде погашено, слід відобразити так: Дт 36 — Кт 716 200 грн. Одночасно дебіторська заборгованість списується з позабалансового рахунка 071 на суму 200 грн. Погашення заборгованості буде відображено на рахунках проведенням Дт 31 — Кт 36 200 грн.

Створення РСБ виходячи з платоспроможності окремих дебіторів

Покупець	Обсяг реалізації, грн.	Сума неоплати, грн.	Коефіцієнт сумнівності
А	5000	2000	0,4
Б	6000	3000	0,5
В	7000	4000	0,57
Разом	18000	9000	0,5
Інші	82000		
Разом	100000		
Резерв сумнівних боргів за квартал	9000 · 0,5 = 4500 грн.		
Баланс			
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
суто реалізаційна вартість	160	...	1000
первісна вартість	161	...	10000
РСБ	162	...	9000

Таблиця 4

Розрахунок РСБ за класифікацією дебіторської заборгованості

№ пор.	Підприємство-дебітор	Сума неоплат за днями, грн.					Разом
		Термін оплати не настав	1-90	91-180	181-270	271-365	
1	А		1000				1000
2	Б	1000		2000			3000
3	В			3000	3000	3000	6000
4	Разом	1000	1000	2000	3000	3000	10000
5	Коефіцієнт сумнівності	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	1,0
6	Розрахована сума резерву	100	100	400	900	900	2400

Для розрахунку РСБ підприємство може вибрати будь-який з наведених методів. Великим підприємствам, які мають багато покупців, доцільніше використовувати другий метод, оскільки РСБ створюється

і використовується не за кожним підприємством, а за групою дебіторів. У примітках до фінансової звітності слід наводити суму поточної дебіторської заборгованості за строками погашення.